

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Nederland in het voetspoor van de globalisering

Nuijten, R.

Citation

Nuijten, R. (2003). Nederland in het voetspoor van de globalisering.
Bestuurskundige Berichten, 18(1), 9-10.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded
from:

COLLUMN: KOENFUSION

bepaalde bewindslieden willen niet worden afgetrokken.

Pas wanneer de cultuuromslag daadwerkelijk wordt bereikt, zal het vermogen om te leren worden vergroot en zal de kans op fouten aanzienlijk dalen. Maar zoals bij alle cultuuromslagen zullen we hier waarschijnlijk nog jaren op moeten wachten. Het proces van kennis delen en dus leren zou sterk ondersteund kunnen worden door goede ICT-verbindingen tussen de verschillende overheidsinstanties. Ironisch genoeg is in het verleden gebleken dat juist automatiseringsprojecten vaak mislukken. Het lijkt mij aan te raden dat, mocht de centrale overheid ooit overwegen een kennisnet aan te leggen, éérst te leren van de fouten uit het verleden.

Marc Verhaar

Over boter, bananen en bestuur

Volgens mij is het einde van de economische malaise in zicht! Ik heb namelijk de oplossing gevonden om uit het diepe dal te klimmen: nu veel boter inkopen in Italië en die dan later weer voor veel geld verkopen. Want in Italië hebben ze veel boter, op hun hoofd welteverstaan. De reacties uit het buitenland, en dan met name in Italië, op de val van het kabinet in oktober waren allesbehalve rechtschapen.

Nederland is volgens de Italiaanse kwaliteitskrant Corriere della Serra een bananenrepubliek geworden. De hypocrisie! Dat uitgerekend Italië, het land dat in 57 jaar maar liefst 56 kabinetten versleet, een land als Nederland hiervoor durft uit te maken. Met 24 kabinetten in dezelfde tijdsperiode doen wij het toch echt stukken beter.

De val van Balkenende I heeft niet alleen binnen Nederland voor opschudding gezorgd, maar ook in de rest van de EU. Critici beweren zelfs dat Nederland een 'pleefiguur' heeft geslagen. Het is echter hoogst opmerkelijk waaraan men in het buitenland de oorzaken van de val toedicht. Zo beweert de linkse Italiaanse krant la Repubblica dat "het extremisme van de LPF, haar anti-Europese gezindheid en de machtsstrijd binnen de partij de regering hebben verlamd". En in België wordt door een zelfde bril gekeken; de Belgische premier Guy Verhofstadt, toch ook niet de eerste de beste, zag in het gerommel in Nederland met de LPF een

extra reden om het 'cordon sanitaire' rond het, extreemrechtse, Vlaams Blok te handhaven. Hij moest er niet aan denken om hun bestuurlijke voortvarendheid te grabbel te gooien door ooit extreemrechts binnen te laten.

In Nederland had men dergelijke denkbeelden al weer een tijdje geleden laten varen. Onze mede-Europeanen hebben blijkbaar niet zo goed opgelet. Fortuyn, en dus de LPF, was voor een streng vreemdelingenbeleid. Beide konden ook in de rechtse hoek geplaatst worden. Maar het is absolute waanzin om de partij, alsmede

de initiator, als extreemrechts te bestempelen. Wanneer heeft Fortuyn ongelijkheid gepredikt? Wanneer heeft hij tot vreemdelingenhaat aangezet? De discussie over zijn proefballonnetje over artikel 1 van de Grondwet in dit verband noemen telt niet. Volgens mij weet niemand door toedoen van de media wat Fortuyn nou werkelijk gezegd heeft. Blijft over: niks, noppes, nada.

Kijk, ik was nou ook weer geen aanhanger van Fortuyn. Maar ook zeker geen tegenstander. Of, zoals de Britse minister van Buitenlandse Zaken David Blunkett zei: "Ik deelde niet alle standpunten van Fortuyn, maar veroordeelde dat politieke partijen beladen zaken als asielzoekerproblematiek uit de weg waren gegaan." Ook de Franse krant Le Figaro heeft het beter begrepen dan haar Italiaanse collegae: "De LPF was, zonder leider, zonder structuur en zonder ervaring, ook niet voorbereid op het dragen van regeringsverantwoordelijkheid". Dolende schapen zonder missie gaan uiteindelijk bokken. En zo zou Pim het niet gewild hebben.

Koen Bartels

Wilt u hierop reageren? Stuur dan een reactie in voor de volgende B.B.

"Dolende schapen zonder missie gaan uiteindelijk bokken"

OPINIE: REINOUW NUIJTEN

Nederland in het voetspoor van de globalisering

Volgens kenners leven we in een nieuw tijdperk. Sinds de muur in '89 is gevallen is de wereld in veel opzichten niet meer gelijk aan die waarin wij leefden tijdens de koude oorlog. De wereld is nu geglobaliseerd en we leven dan ook in een 'global village', met een bijbehorende 'civil society'.

Het communisme is 'out' en het kapitalisme 'rules'. We betalen met euro's of dollars, of het nu in Europa is, in Marokko of op Bali. We kijken allemaal naar 'baywatch' of 'weekend millionaires' en zijn allemaal 'online'. Het rijke westenviert zijn gelijk en de rest van de wereld is eindelijk tot inkeer gekomen. Gelukkig maar.

Maar wat is globalisering eigenlijk? Wat betekent globalisering voor de gemiddelde Nederlander en in welke mate wordt onze manier van leven beïnvloed door dit fenomeen? Leidt globalisering inderdaad tot het einde van de geschiedenis, zoals Fukuyama stelt, waarin wij leven in een liberale heilstaat waarin niemand meer werkt, maar slechts consumeren doet of laat wathemofhaar uitkomt? In dit artikel zal ik in respectievelijke volgorde kijken naar deze vragen.

Het proces van globalisering is zo oud als de mens zelf: gedacht kan worden aan de ontdekking van de handelsroutes of de 'zijderoute' door Europa, Caucasus en Azië. Ook grote volksverhuizingen (zoals die aan het eind van het Romeinse rijk) en emigratiegolven hebben bijgedragen aan dit proces. Sinds enige tijd is dit proces in versnelling geraakt. Deze versnelling wordt in verband gebracht met de val van de Berlijnse muur in 1989 enerzijds en de zéér snelle groei van informatievoorziening, technologie, en de toegenomen vrijheid van kapitaal anderzijds. Beide ontwikkelingen hebben geleid tot een toename van interactiviteit tussen landen op een veelheid van terreinen en tegelijk tot een grotere onderlinge afhankelijkheid tussen deze landen. Dit bleek wel weer met de aanslagen van 11 september, waarin het ineens storten van één gebouw complex leidde tot een stagnatie van de gehele wereldeconomie.

Wat met globalisering bedoeld wordt, is afhankelijk van uit welk perspectief men ernaar kijkt. Economisten zien globalisering als een verschuiving van macht van regering naar markt. Friedman definieert globalisatie in deze context als de integratie van financiële netwerken,

informatie en handel. Hij legt daarbij de nadruk op integratie en harmonie.

Voorbeelden van globalisering in economische zin zijn in overmaat aanwezig. Een wandeling door een willekeurige winkelstraat in Nederland volstaat: bodyshop hier, Intertoys daar. Nog even een broek kopen in de Levisstore, schoenen bij Footlocker. Tot slot nog even snacken bij de Mc Donalds. De media getuigen van een historische golf van overnames, waarbij de ene megafusie de andere opvolgt. Een recent voorbeeld in Nederland is de overname van Libertel door Orange. Een wat ouder voorbeeld is dat van DSM door Corus.

Het Nederlandse bedrijfsleven doet het in dit wereld-monopoliespel verhoudingsgewijs behoorlijk goed: gedacht kan worden aan multinationals als Albert Heijn, KLM en Heineken die ver over onze landsgrenzen hun producten afzetten.

De rol van de Nederlandse overheid in dit proces mag wat mij betreft ongelukkig genoemd worden. Zij heeft zichzelf inmiddels grotendeels buitenspel gezet door haar kernactiviteiten uit te besteden aan de markt. Zo werd begin

jaren '90 een begin gemaakt met de zelfstandigheid van de NS en PTT. Inmiddels zijn vele andere overheidsdiensten dezelfde weg ingeslagen. Gevolg van deze politiek is een hoop onduidelijkheid over waar de macht nu precies ligt. Kon de overheid echt niets doen aan de wantoestanden die zich afspeelden op de Nederlandse spoorwegen? Komt er nu wel of niet een vijfde baan bij Schiphol? Is de overheid nou onafhankelijk in haar besluit over de Joint Strike Fighter of heeft het Nederlandse bedrijfsleven hier ook iets

over te zeggen? Een wat mij betreft typerend voorbeeld van de huidige stand van zaken is de reactie van Orange op het besluit van de OPTA. De Franse telefoongigant legde de door de OPTA opgelegde tariefsverlagingen simpelweg naast zich neer, door te stellen dat er in Nederland wel genoeg concurrentie bestond.

Politologen benadrukken de verschillen tussen de verschillende culturen die door het globalisatieproces meer en meer aan de oppervlakte komen. Bekende definities zijn "de reorganisatie van normativiteit" (Lubbers) en de "Clash of Civilizations" (Samuel Huntington). In tegenstelling tot de economische visie gaat men ervan uit dat globalisering leidt tot het ontstaan van enkele grote, van elkaar onafhankelijke culturen die samen een multipolair geheel vormen. Elk van deze beschavingen doet er goed aan om zijn eigen bakermat te beschermen, zowel in politiek, in economisch als in cultureel opzicht.

Het belangrijkste voorbeeld dat deze visie onderschrijft is de reeds genoemde aanval op het World Trade Center van 11

september. Veel mensen zagen hierin een botsing van twee culturen; die van het westen en de islam. Onder de noemer van globalisatie dringt het westerse (voornamelijk Amerikaanse) cultuurgoed zich meer en meer op aan de wereld, waardoor vele culturen zich in hun bestaan bedreigd zouden voelen. De aanval op het World Trade Center wordt om deze reden door veel

mensen dan ook gezien als een aanval op de gehele westerse cultuur, met als doel deze cultuur buiten de eigen islamitische deur te krijgen.

Sociologen en antropologen richten zich op alle tegenstrijdigheden die het hele proces met zich meebrengt. Mc Grew en Petrella stellen dat globalisatie betrekking heeft op de veelheid van koppelingen en interconnecties tussen de staten en samenlevingen die het huidige wereldsysteem vormen. Aandacht gaat uit naar de paradox en ambigüiteit die

"Komt er nu wel of niet een vijfde baan bij Schiphol?"

OPINIE: REINOUD NUIJTEN

globalisering met zich meebrengt: enerzijds constateren we een schaalvergroting met een daarbij behorende culturele homogenisering. Tegelijkertijd is echter een sterke opkomst van lokale identiteiten waar te nemen. Charles Taylor wijst hierop de behoefte aan erkenning die steeds meer toeneemt. Samenlevingen in Noord West Europa worden steeds minder hiërarchisch; er is een verschuiving in waarden waartegen nemen van eergevoel naar waardigheid. Daarbij is de individualiteit in de samenleving toegenomen. De invloed van de kerk op het individu is tegelijkertijd sterk afgenomen. Burgers, ondernemers en ook politici moeten hierdoor steeds meer zelf beslissen wat moreel aanvaardbaar is, hoe ethisch te handelen. Steeds meer mensen zoeken en drukken hun eigen authenticiteit uit. Men wil erkenning. Dit is overigens ook wat wijlen Pim Fortuyn bedoelde als hij sprak over een 'verweesde samenleving'.

Vanuit dit inzicht valt een veelvoud van ontwikkelingen te verklaren, waaronder de moord op Fortuyn en de opkomst van extreem rechts in Europa. Ook ogenschijnlijk losstaande zaken zoals het officieel erkennen van de Friese taal door de Europese Unie, op een moment dat men werkt aan een gemeenschappelijke Europese vlag en munt, blijken meer logica of samenhang te bevatten dan men aanvankelijk zou denken. Totslot mag de anti-globalisering "beweging" in mijn verhaal niet ontbreken. 'Woordvoerster' van deze 'beweging' is de Canadese Naomi Klein. Volgens haar zijn de rellen tijdens de WTO vergaderingen in Seattle, Praag en Genua een reactie op een onstuitbare opmars van logo's, op de commerciële invloed van bedrijven op onderwijs en cultuur en over hun misdragingen in arme landen. Naarmate meer mensen de geheimen ontdekken achter de grote internationale merken, aldus Klein, zal woede de inspiratiebron zijn van een nieuwe politieke beweging, van een

grootschalige oppositie tegen de transnationale bedrijven achter die merken.

De bovenstaande voorbeelden tonen aan hoezeer globalisering in ons dagelijkse leven verankerd is. Een wereld zonder globalisering is simpelweg niet voor te stellen. Dan nog de vraag in hoeverre globalisering zaligmakend is. Het bovenstaande moet enigszins duidelijk maken dat het antwoord hierop moeilijk te geven is. De kansen die globalisering ons bieden zijn ongekend: één groot werkdorp waarin de rijkdom die de markt genereert een einde kan maken aan de verschillen tussen rijk en arm. Via internationale samenwerking kunnen oorlogen veel sneller worden voorkomen of beëindigd, landmijnen worden opgeraapt, ziektes worden bestreden, kinderen naar school gestuurd en - last but not least - de honger uit de wereld worden verholpen. En dat alles door de door Friedman omschreven democratiseringen

van informatie, kapitaal en technologie, die iedere wereldburger een levensgrote kans moeten geven op succes. Helaas ligt het in de realiteit even iets anders. Op drie februari van dit jaar lanceerde secretaris generaal van de Verenigde Naties Kofi Anan tijdens het Wereld Economische Forum nog een waarschuwing aan het adres van het internationale bedrijfsleven en de politieke wereldleiders. Hij waarschuwde voor een vernietigend boemerang effect indien de rijke westen er niet in zou slagen om de armoede en ziekte in de ontwikkelingslanden te bestrijden en hun markten voor deze landen te openen. In hoeverre de 'captains of industry' gehoor geven aan deze oproep bepaalt de levensvatbaarheid van globalisatie als welvaartsgenerator voor de wereld. Als ik dan vervolgens de oproep van G. W. Bush om de importtarieven op staal te verhogen lees, dan stemt mij dat vooralsnog weinig hoopvol. Ik denk dat de laatste mens nog even op zich laat wachten.

Reinoud Nuijten

"De kansen die globalisering ons biedt zijn ongekend"

"Heineken leek wel een beetje een staat op zich"

Anti-globalisten protesteren middels graffiti

EXCURSIE HEINEKEN

Op vrijdag 1 november verzamelden ongeveer dertig personen strak in pak op het station in Leiden. Nadat er wat was gesocialised vertrokken we met de bus richting Heineken. Enigszins verbouwereerd stapten we wat later uit, aangezien Heineken vanaf de bushalte nog niet zichtbaar was. Gelukkig wist de Commissaris onderwijs de weg en leidde zij ons langs het terrein richting "De Hooiberg", het ontvangstgebouw van Heineken.

Na hartelijk ontvangen te zijn met een glaasje gerstenat, of jus d'orange voor de liefhebbers, gingen wij achter onze Minervaanse rondleidster aan de filmzaal binnen, waar we eerst een introductiepraatje te horen kregen over de geschiedenis van Heineken. Vervolgens begon dhr. Bakker zijn lezing over de relatie tussen Heineken en de overheid en dan met name op milieugebied. Wat mij persoonlijk opviel is dat Heineken zich zo milieubewust opstelt. Ook in ontwikkelingslanden waar weinig of geen regelgeving is houdt Heineken zich aan de regelgeving die in Nederland geldt. Het was erg frappant om te horen dat één van Heineken's grootste uitgaven op milieugebied te maken heeft met geur, terwijl dit op het ecosysteem bijna geen invloed heeft. Na een verbouwing van 4 miljoen euro waren 95% van de luchtjes uitgebannen. Het aantal klachten daalde hierdoor de afgelopen jaren naar gemiddeld 3 per jaar. Dat er in 2002 tot nu toe nog geen klachten geweest zijn, weerhield de provincie er niet van om te eisen dat door naverbranding de overige 5% wordt uitgebannen. Dit heeft echter een veel grotere impact op het milieu, omdat bij naverbranding veel energie gebruikt zal worden en ook de CO2 uitstoot hierdoor zal toenemen. Nog een punt van kritiek van de heer Bakker op de overheid, dat hoogleraar 't Hart toevallig ook aanstipte tijdens het college nationale politiek diezelfde ochtend, was dat de overheid steeds meer bezig is met een wijze van ad hoc beleidsvoering. Zodra er ergens een calamiteit is worden direct de regels aangescherpt en wordt er opeens veel strenger gecontroleerd. Na bijvoorbeeld Enschede werden de regels op het terrein van explosiegevaar plotsklaps veel strenger.

Het grote probleem dat Heineken hierdoor krijgt is dat zij in hun begroting maar moeilijk rekening kunnen houden met plotselinge extra eisen van de overheid. Zij zien liever een stabiel overheidsbeleid waarop zij hun milieubudgetten kunnen baseren. Verdervertelde dhr. Bakker nog dat het recyclen van materiaal in grote landen veel meer milieubelastend is, omdat er uitgebreide logistieke lijnen opgezet moeten worden om de flesjes terug te krijgen. Het aanbieden van wegwerpverpakkingen is een beter alternatief. Uiteen grafiek waarin te zien was in wat voor verpakking bier in de verschillende landen van Europa wordt aangeboden (wegwerpfles/blik, fles of fust) bleek inderdaad dat in grote landen veel meer wegwerp wordt gedronken. Grappige uitzondering was Groot-Brittannië dat samen met Ierland als enige landen in Europa meer dan 2/3 van hun bier fustmatig consumeren, wat te maken heeft met hun traditie van drinken in pubs. Tegen het einde van de lezing kwam er een discussie op gang. Er werden onder andere

vragen gesteld over hoe Heineken omgaat met de problemen die veroorzaakt worden door alcoholmisbruik. Dhr. Bakker vertelde dat Heineken lid is van de 'STIVA' (Stichting Verantwoord Alcoholgebruik). Samen met alle alcoholproducenten voeren zij gezamenlijk campagne tegen alcoholmisbruik. De 'ben jij sterker dan drank?' campagne is daarvan een voorbeeld. Van een heel andere trant was de vraag waarom de flesjes van Heineken in heel de wereld groen zijn, maar in Nederland bruin. Hiervoor gaf de heer Bakker 2 redenen: de flesjes van alle producenten in Nederland zijn hetzelfde zodat er makkelijker gerecycled kan worden en bruine flesjes laten minder licht door. Wanneer groene flesjes in het licht staan treedt eerder een smaakverandering op. Daarom worden groene flesjes altijd lichtdicht verpakt. Waar nog het meeste discussie over werd gevoerd was waarom Heineken zoveel doet om zo milieuvriendelijk mogelijk te werken, verscheidene opmerkingen uit de zaal maakten duidelijk dat er toch nog wat scepsis was over de beweegredenen van dit beleid. Velen dachten dat het milieubewuste beleid een onderdeel is van de public relations. Bakker merkte op dat Heineken niet loopt te pronken met zijn vooruitstrevend gedrag. Na afloop van de lezing leek het er een beetje op dat ze bij Heineken nog grotere

